HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לא תלקט לעני. סמכינהו רחמנא לא תלקט לעני ולגר ולרשינן סמוכין לא תלקט אתה לגורך העני: **להזהיר עני על עני.** עני הרמוי ליטול פאה ויש לו שדה הזהירו הכתוב להניח בה פאה: **לעבד.** כגון: **עשה עמי.** מלאכה ואיני זוכר אלא חזור על הפתחים: **נדלת ספקת.** לזון בעשרה ידיה וצריך להוסיף משלו: **ופרכינן עבד נמי לא ספק ומאני עבדת דנהוס כרסיה לא שוית.** עבד שאינו שוה לאם לחכלו: **למריה למאי מפטני.** הלכך אינו מוסיף משלו אלא יחזור על הפתחים כי מי יכופנו לזונו ולהספיק שלו. **אבל אשה כך התנה עמה בכתובתה ואת אתה יתפת בציתי ומיזנת מנכסיו: שגזה נערי מקנט.** שהרג בשוגג וגלה: **לנעדפה.** שמעשה ידיו עודפים על מזונותיו: **לא ניתקל מיניה.** ויהא ניד העבד שמא ים יוסי שלא ימצא להשתכר: **וחי.** ונם אל אחת הערים האל ונחי: **כנודד כף מקן.** כל ישראל בני מלכים[ט]: **פנימה.** לעומת ואין דרכה ללאת ולפנד בעיר שאינה משה ואין מכירין אותה להניח לה מלאכה בציתה אלא אם כן מפנדת בעיר למזונות מלאכה להשתכר: **ופסבורת.** דבדאמר ליה עשה עמי קא מייריי: **ועוד מאי שנא שני גזורת.** אפילו בשני שוגע כיון דמ"ל עשה עמי הרי הן לו שני גזורת: **לא ספק.** אינו מספיק: **מאן דמרחם אבני חרי לעבדת נמי מרחם.** דשייך במזונות כמשה רבינו

דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם אלא דמיגו[ו] דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה ומיגו דזכי ליה לנפשיה זכי לחבריה אבל הכא לא ועד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דכתיב [1]לא תלקט לעני לא תלקט לו לעני אבל הכא לא ור"א האי לא תלקט מאי עביד ליה מיבעי ליה [ז]להזהיר לעני על שלו: שאם ירצה שלא לזון כו': שמעת מינה [ח]יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן דא"ל צא מעשה ידיך למזונותיך דכוותה גבי אשה דאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אשה אמאי לא אשה בדלא ספקה עבד נמי בדלא ספיק [ז]עבדא דנהום כרסיה לא שויא למריה ולמרתיה למאי מיתבעי תא שמע [2]עבד שגלה לערי מקלט אין רבו חייב לזונו ולא עוד אלא שמעשה ידיו לרבו ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך אי הכי מעשה ידיו אמאי לרבו להעדפה העדפה פשיטא מהו דתימא כיון דכי ליה ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי לא לישקול מיניה קמ"ל ומ"ש לערי מקלט סד"א [ט]עביד ליה חיותא טפי קמ"ל והא מדקתני סיפא [י]אבל אשה שגלתה לערי מקלט בעלה חייב במזונותיה מכלל דלא אמר לה דאי אמר לה בעלה אמאי חייב ומדסיפא דלא אמר לה רישא נמי דלא אמר ליה לעולם דאמר ליה [יא]ואשה בדלא ספקה והא מדקתני סיפא ואם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי מכלל דרישא דלא אמר לה ה"ק [יב]ואם מספקת ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי מספקת מאי למימרא מהו דתימא [3]כל כבודה בת מלך פנימה קמ"ל לימא כתנאי רבן שמעון בן גמליאל אומר יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות וחכמים אומרים הרשות ביד רבו מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר יכול ומר סבר אינו יכול ותיסברא האי או פרנסני או הוציאני לחירות או פרנסני או תן לי מעשה ידי בפרנסתי מיבעי ליה ועוד מאי שנא בשני בצורת אלא הכא במאי עסקינן [יג]דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך ובשני בצורת לא ספק רשב"ג סבר [יד]או פרנסני או הוציאני לחירות כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין עלי ורבנן סברי מאן דמרחם אבני חרי אעבד נמי רחומי מרחם ת"ש דאמר רב [טו]המקדיש ידי עבדו אותו העבד לוה ואוכל ועושה ופורע ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן במעלה לו מזונות א"ה למאי

לוה

להתם לא הוי תן מזכי ועוד פי' ר"ת דשמרוך עבד הוי כעין מלוה דממרי דה תן והולך מזכי מע"ג דמחתה לא הוי תן מזכי דשמרוך מי לחו דעבד ליה נייח נפשיה לא הוי מחתה כחוב דממרינן ניה תן מזכי[א] ומדקדק ר"ת דים חילוק בין מתנה למלוה לתנינן לקמן (דף יד.). הולך מנה לפלוני שאני מייב לו תן מנה לפלוני שאני מייב לו וכן בפקדון מייב בתחרויתו ואם בא לחזור מינו חוזר מאחר שמוב הוי הולך מזכי וגבי מתנה פסקינן בהדיא בסוף פירקין כר"ש הנשיא דהולך לחו מזכי וכן בריש השואל (לקמן נב:) אמר שאינו מתנה כשאיו הגון (ו) והולך לחו מזכי וכיון דהולך לחו מזכי תן נמי לחו מזכי לחי הוי תן מזכי בתחנה כמו גבי מלוה ופקדון ממאי תנן תן לכיון דכבר משמוענן לפילו הולך מזכי כ"ש תן מזכי לחי' בתחנה הוי תן מזכי ור"י [פ"ש הי"ש] דקתני בהדיא תן מנה לפלוני שאני מייב לו או פקדון שים לו בידי וכן הולך כו' מינו מוחר ומייב בתחרויתן תן מנה זה לפלוני תן שטר מתנה זו לפלוני או הולך כו' לא עוד אלא שמעשה ידיו לרבו ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך הכא במאי עסקינן דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך אי הכי מעשה ידיו אמאי לרבו להעדפה העדפה פשיטא מהו דתימא כיון דכי ליה ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי לא לישקול מיניה קמ"ל ומ"ש לערי מקלט סד"א דכתיב **אלא** דכתיב **לא תלקט לעני.** ומ"מ למ"ד בפ"ק דמגורה (דף ד:) כל מילמא דלמר לחמנא לא מעביד לי עביד מסני מ"ל דקנה העני[ב] וי"ל דהכא כתב לא תלקט כתיב לעני ולגר מעזוב לותם משמע דלא קני[ג] ומ"מ נילף מהכא דאע"ג דקנה מציחה לחבירו דלא קנה מבירו וי"ל דהכא סברא הוא דלא קנה מבירו דכתיב תורה לעני ולגר מה שכל אחד מלקט לעורך עלמו ולגר מסדא דמפרש הכא דטעמייהו דרבנן משום דתופס לב"ח לא קני מיכא למימר דמהכא ילף: **עבד נמי בדלא ספיק.** ומ"מ מטו משום דלא ספיק יהא רבו מייב לזונו ולא יוכל לומר לו לא עשה ומעלה תופש זה מה שתפיסתו זאת לא הועיל להתחרים. מה לתחרים, מפסיד את התחרים, כמו שין מבין לתחם (ב"מ י. וכ"ז כתובות פד:). **לא קנה.** דתחמר בכתובות (שם) דלחו כל כמיניה להיות קופץ מלוי ומב לחו, מחחר שלא עשה חומו הועשה שלית לתפוס (ב"מ י. וכ"ז כתובות שם). **מי שליקט את הפאה.** תחם בעלמא שליט בעל שדה, דחי בעל שדה לא תמר ר"ש זכה, דלוקח למימר מינו זכה בנפניה, ודפילו הוא עני מחחר הוא שלא לנקט פאה משדה חלו, דתמר בפחיטת חולין (קלא:) לא תלקט לעני, להזהיר עני על שלו (ב"מ ט:). ע"ב מענמוד קודם **להזהיר לעני על שלו.** לא תלקט לעני ולגר וגו', ומשמע לא תלקט חני מחזיר לעני (חולין קלא:).

עא א מיי' פ"ע מהל' עבדים הל' ז סמג עשין פב טוש"ע י"ד סימן רסו סעיף כ וסעיף כח:
עב ב ג ד ה מיי' פ"ז מהל' מכלי רוצח ושמירת נפש הל' ב סמג עשין פה: **עג** ו ז מיי' שם טוש"ע י"ד סימן רסו סעיף כ בהגה"ס:
עד ח מיי' פ"ו מהל' ערכין הל' יט:

גליון הש"ס

גמ' בי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין. ע' ב"ק ד' פח ע"ש תד"ה דכמיב:

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם. **אם רצה.** הבעל, **לחזור בשניהם.** קודם שנתנו הבעלים יחזור. דקסבר ר' מאיר הפקר ומוב הן לאומן שנשלמו להן ואין חבין לאדם אלא בפניו, כלומר אין אדם עשה שלית להיות הפקר על ידו, אלא אם כן עשאו הוא שלית להיינו בפניו, והיכן פליגי עליה דר"מ בפתחי' ואמרי' שבשחרוה אינו יכול לחזור משנמסר ליד זה, ופע"פ שלא עשאו העבד שלית, משום דקסבר זכות הוא לעבד שיוצא ממחת רבו לחירות וחכין לו לאדם אלא בפניו, ואין אדם יכול לעשות שלוחו אלא מדעתו לבבר שהוא מוכה מ' הפקר (קדושין כג.). **לאדון אדם** עשה שלית לאחירו אלא מדעתו להפקידו, אבל להרווחו אין אדם יכול לעשות לו לפיכך זכין ואין חבין (חולין פג.). **דבר שהוא** לרעתו קרוי מוכה (כתובות ב: וכע"ז ב"מ י.). **דבר** שהוא מוב לו, שאינו חפץ בו (שבועה כה.). **התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים.** אדם הבא מלוה ותופס ממון מבירו בשביל מוב שיש לאחר עליו ובא לקדם עד שלא יספקנו בעל מוב אחר ומעלה תופס זה מה שתפיסתו זאת לא הועיל להחרים. מה לתחרים, מפסיד את התחרים, כמו שין מבין לתחם (ב"מ י. וכ"ז כתובות פד:). **לא קנה.** דתחמר בכתובות (שם) דלחו כל כמיניה להיות קופץ מלוי ומב לחו, מחחר שלא עשאו הוא שלית להיות הועשה שלית לתפוס (ב"מ י. וכ"ז כתובות שם). **מי שליקט את הפאה.** תחם בעלמא שליט בעל שדה, דחי בעל שדה לא תמר ר"ש זכה, דלוקח למימר מינו זכה בנפניה, ודפילו הוא עני מחחר הוא שלא לנקט פאה משדה חלו, דתמר בפחיטת חולין (קלא:) לא תלקט לעני, להזהיר עני על שלו (ב"מ ט:). ע"ב מענמוד קודם **להזהיר לעני על שלו.** לא תלקט לעני ולגר וגו', ומשמע לא תלקט חני מחזיר לעני (חולין קלא:).

עין משפט נר מצוה

תורה אור השלם

1. וּבְקֻצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלָגֵר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא כג כב
2. לָכֵן שָׁמְה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דָעַת וְהוּא לֹא שָׂנֵא לוֹ מִתְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם וְנָס אֶל אַחַת מִן הֶעָרִים הָאֵל וָחָי: דברים ד מב
3. כָּל כְּבוּדָּה בַת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ: תהלים מה יד

הגהות הב"ח

(ו) תום' ד"ה כל שאומר (בעמוד הקודם). כשלים נפש גמו נ"מ להולך לגו מכי:

מוסף תוספות

א. וא"ת גבי מתנה נמי אמרי' בפ' הניזקין אי לאו דעבד לי' נייח נפשיה לא הוה יהיב ליה. י"ל דלא דמי, דרגילות הוא כמה פעמים שאדם נותן מתנה לחברו קרובו או אוהבו אע"ג דלא עבד לי' נייח נפשא מעולם, אבל אין דרך אדם לשחרר עבדו אי לאו דעבד לי' נייח נפשי' טובא. תום' הרא"ש לקמן יג. ד"ה והוא שלמורן.
ב. אע"ג דאמר רחמנא לא תלקט. תום' הרא"ש.
ג. דמשמע אפי' לקנות לעני תעזוב אותם לשאר עניים. תום' הרא"ש.
ד. גי' תוס' הרא"ש: למימר דאי לא. ה"נ. או תפשוט דיכול לומר לו עשה עמי ואיני זנך. תום' הרא"ש. ו. כלומר, אין רצון האדון להשתעבד בו כלל. תום' הרא"ש.
ז. ומשני, לדידי נמי משום דכתיב 'וחי' נקט לי', סד"א ליעביד לי' חיותא טפי, וכיון דאי לית לי' לא יהיב לי' כי אית לי' לא לישקול מיניה, קמ"ל. רשב"ם. ועי' מכר"ס שף נד"ס גמ' המלפה ומהכרס"ם על תום'. ח. אע"פ שאין בו שום חידוש. תום' הרא"ש. ט. ולדידך מינה דעבד איירי בדלא אמר לי'ה. ניחא. תום' הרא"ש.
י. דבסברא פליגי. תום' הרא"ש לקמן יג: ד"ה כשם יא. אבל המקדיש ידי עבדו. תום' הרא"ש.
יב. חד לישנא אכולייה עבד. תום' הרא"ש.

פסקי רי"ד

שאם ירצה שלא לזון וכו' ש"מ יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך פי' אלא חזור על הפתחים ואסיקנא בההיא פלוגתא דרב ור' יוחנן דרב סבר אינו יכול ור' יוחנן סבר יכול וקי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן: